

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ
- ตอนที่ 2 ลักษณะการจัดการฝึกอบรมของกรุงเทพมหานคร
- ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการฝึกอบรม

ตอนที่ 1 : หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ

ในตอนนี้จะกล่าวถึงความหมายของการประเมินโครงการ วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ ประเภทของการประเมินโครงการ รูปแบบของการประเมินโครงการ และลักษณะของการประเมินโครงการตามรูปแบบจำลองชิป (CIPP Model)

ความหมายของการประเมินโครงการ

ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2529) ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า การประเมินเป็นกระบวนการที่มุ่งแสวงหาคำตอบสำหรับคำถามที่ว่า นโยบาย แผนงาน/โครงการ บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป็นเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้แต่ต้นหรือไม่ และระดับใด ซึ่งในปัจจุบันการมุ่งตอบคำถามเช่นที่กล่าว จัดเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการประเมินผลรวบยอด กล่าวอีกนัยหนึ่งการประเมินผลในลักษณะดังกล่าวก็คือ การประเมินผลลัพธ์ของการประเมินผลรวบยอด

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2524) ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า การประเมิน หมายถึง การตัดสินคุณค่าสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือเป็นกระบวนการที่ได้มาซึ่งสารสนเทศสำหรับการตัดสินคุณค่าของโปรแกรมการศึกษา ผลิตผล กระบวนการ จุดมุ่งหมายของโครงการ หรือทางเลือกต่าง ๆ ที่ออกแบบเพื่อนำไปปฏิบัติให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

Worthen and Sanders (อ้างถึงใน สุขุม มูลเมือง, 2530) ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า การประเมิน เป็นกระบวนการพิจารณาให้คุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาใช้ตัดสินคุณค่าของผลผลิต วิธีการจุดมุ่งหมาย และประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ

Stufflebeam (1989) ได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการพรรณนา การเก็บรวบรวมข้อมูล และการจัดเตรียมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจในการแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินโครงการต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2529) ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า การประเมินนั้นเป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการ หรือแผนงานตลอดจนการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของโครงการหรือแผนงานนั้น ๆ ว่า มีมากน้อยเพียงใด

สำหรับความหมายของโครงการนั้น สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2524) กล่าวว่าโครงการ หมายถึง แผนย่อยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนงานหรือกลุ่มของกิจกรรมที่จะดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของแผนงานที่ระบุไว้

นิตา ชูโต (2531) ได้ให้ความหมายว่า โครงการ หมายถึง ความคิดแนวทาง กิจกรรม หรือผลรวมที่เกิดจากกิจกรรมที่ได้จัดวางไว้ในโครงการนั้น ๆ วางแนวคิด การจัดกิจกรรม หรือกลุ่มของกิจกรรม ที่ดำเนินการอย่างมีระบบระเบียบ มีงบประมาณ และระยะเวลาดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2529) ได้ให้ความหมายว่าโครงการ หมายถึง แผนงานย่อยหรือการดำเนินงานที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานอย่างเด่นชัด มีระยะเวลาที่เริ่มต้นและสิ้นสุดอย่างแน่นอน

จากความหมายของการประเมินและความหมายของโครงการสามารถสรุปได้ว่าการประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการที่จะให้ได้มาซึ่งสารสนเทศสำหรับตัดสินคุณค่าบอกผลการดำเนินงานตามจุดมุ่งหมายของโครงการ

วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2533) ได้สรุปวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของการประเมินโครงการไว้ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายทั่วไป เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเสนอผู้บริหาร เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการอย่างถูกต้องเหมาะสม

2. จุดมุ่งหมายเฉพาะ เพื่อ

2.1 ประเมินความสอดคล้องระหว่างเป้าหมาย และจุดมุ่งหมายของโครงการกับหลักการและเหตุผล ความต้องการตลอดจนปรัชญาอันควรเป็นแหล่งที่มาของเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของโครงการ

2.2 ประเมินความเหมาะสมของทรัพยากรหรือปัจจัยเบื้องต้น ที่มีอยู่ว่ามีโอกาสบรรลุจุดมุ่งหมายเพียงใด

2.3 ประเมินความเหมาะสมของการทำแผนงานหรือโครงการ จุดเด่น จุดด้อย ของการดำเนินงาน

2.4 ประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

ประเภทของการประเมินโครงการ

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2533) ได้แบ่งประเภทของการประเมินโครงการตามเกณฑ์ดังนี้คือ

1. โดยเกณฑ์ของลำดับเวลาของการบริหารโครงการ แบ่งการประเมินออกเป็น 3 ระยะ คือ

1.1 การประเมินก่อนเริ่มโครงการ การประเมินในระยะนี้อยู่ในชั้น การวางแผนโครงการ การประเมินก่อนเริ่มโครงการอาจทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ การศึกษา สภาพความเป็นไปได้ในการทำโครงการ กล่าวคือ ต้องการจะตอบคำถามว่า ควรริเริ่ม ทำโครงการนี้หรือไม่ โครงการที่จะจัดทำมุ่งแก้ปัญหาที่สำคัญหรือไม่ มีทรัพยากรทั้งด้าน บุคลากร การเงินงบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ ตลอดจนระบบ การจัดการ พร้อมทั้งจะทำโครงการหรือไม่ อีกลักษณะหนึ่งก็คือ การประเมินร่างโครงการ หรือที่มักนิยม เรียกว่า การวิเคราะห์โครงการ การประเมินในระยะนี้ก็คือ การพยายามตอบคำถามว่า แผนงานหรือโครงการที่เสนอมานี้เหมาะสมหรือไม่ ควรปรับปรุงแก้ไขตรงไหนบ้าง ถ้าไม่มีข้อ แก้ไขก็สมควรอนุมัติให้ดำเนินการต่อไปได้

1.2 การประเมินโครงการขณะดำเนินงาน การประเมินในขั้นนี้เป็นการ ประเมินความก้าวหน้าของโครงการ ในวงจรการบริหารโครงการการประเมินผลขณะดำเนินงานในแต่ละช่วงหรือไม่ และจะต้องแก้ไขอย่างไรโดยเฉพาะในการดำเนินงานช่วงต่อไปของ โครงการจัดเป็นการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงโครงการ (Formative Evaluation) การประเมินโครงการ ขณะดำเนินงานนี้ต้องอาศัยระบบการกำกับงานมาช่วยเพื่อให้การ ประเมินผลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 การประเมินโครงการหลังการดำเนินงาน เป็นการประเมินโครงการ เพื่อรวมสรุป (Summative Evaluation) ว่าเมื่อได้ดำเนินโครงการจนสิ้นสุดแล้ว ได้รับความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด ตลอดจนเป็นการติดตามตรวจสอบผลกระทบหรือผลข้างเคียงทั้งในทางบวกและทางลบของ โครงการ

การประเมินโดยยึดตามลำดับเวลาของการบริหารโครงการนี้ สอดคล้องกับ แนวทางการประเมินโครงการของ โกวิท ประวาลพฤษย์ (2523) ซึ่งได้แบ่งการประเมิน โครงการออกเป็น 4 ระยะ ได้แก่

1) ตัวโครงการ เป็นการประเมินความเหมาะสม ความสมเหตุสมผล ของโครงการ เพื่อตรวจสอบดูว่าโครงการนี้มีความหมายเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด การ ประเมินจึงมุ่งตรวจสอบความสอดคล้องกันขององค์ประกอบส่วนต่าง ๆ ได้แก่ การศึกษาถึง ความจำเป็นของปัญหา ทรัพยากรที่เป็นความต้องการของโครงการ วิธีดำเนินการ เทคนิค

วิธีการต่าง ๆ มีจุดอ่อนอย่างไรบ้าง ตลอดจนความชัดเจนของเป้าหมายและจุดประสงค์ของโครงการ

การประเมินตัวโครงการนี้ มักจัดกระทำก่อนที่จะลงมือปฏิบัติจริง เทคนิควิธีการวิเคราะห์โครงการที่ใช้ในการประเมินตัวโครงการ นอกจากจะจัดทำตามรายการดังกล่าวแล้วยังนิยมใช้วิธีการวิเคราะห์ความสมเหตุสมผลของโครงการจัดทำเป็นตารางวิเคราะห์โครงการที่เรียกว่า ตารางวิเคราะห์โครงการ

2) สภาพเมื่อเริ่มต้นโครงการ การประเมินนี้จัดทำเมื่อเริ่มต้น หรือในขณะที่เริ่มดำเนินการตามโครงการ มุ่งที่จะตรวจสอบใน 2 ลักษณะด้วยกันคือ การตรวจสอบความพร้อมสำหรับเริ่มโครงการ ประเมินดูว่าทรัพยากรมีพร้อมหรือไม่ บุคลากรที่จำเป็นได้มาหรือไม่ เป็นต้น ส่วนอีกลักษณะหนึ่งคือ การตรวจสอบสภาพแวดล้อมของโครงการ เช่น สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของท้องถิ่น ทัศนคติของชุมชนต่อโครงการ เป็นต้น

3) การดำเนินโครงการ เป็นการตรวจสอบวิธีปฏิบัติงานของบุคคล และองค์การที่มีส่วนในการลงมือปฏิบัติงาน เริ่มตั้งแต่ความเข้าใจ ทัศนคติของผู้บริหารและผู้ร่วมโครงการที่มีต่อโครงการนั้น ไปจนกระทั่งผลอันเกิดจากการปฏิบัติงานเทคนิค วิธีการตรวจสอบหลักฐานเอกสารต่าง ๆ การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และการสังเกตในการปฏิบัติงานจริง

4) สภาพเมื่อสิ้นสุดโครงการ การประเมินนี้จัดทำเมื่อโครงการสิ้นสุดลงแล้ว เป็นการประเมินโครงการในลักษณะรวบยอด โดยส่วนใหญ่จะมีลักษณะคล้ายคลึงกันกับการประเมินสภาพเมื่อเริ่มต้นโครงการ เพียงแต่ในส่วนความพร้อมก็เปลี่ยนเป็น ผลผลิตของโครงการ ซึ่งได้แก่ ผลผลิตตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ของโครงการ และผลผลิตอันเป็นผลพลอยได้จากโครงการ

2. โดยเกณฑ์ของลักษณะการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ แบ่งการประเมินโครงการออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การประเมินความก้าวหน้าของโครงการ หรือการประเมินโครงการเพื่อการปรับปรุงโครงการ การประเมินประเภทนี้จะต้องทำขณะที่โครงการดำเนินอยู่ ซึ่งตรงกับการประเมินผลโครงการขณะดำเนินงานนั่นเอง เป็นการประเมินตามกิจกรรมของ

โครงการที่อาจกำหนดไว้ในรูปของแผนภูมิ PERT หรือ CPM โดยสาระ และหน้าที่ของการประเมินเช่นเดียวกับข้อ 1.2

2.2 การประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการเพื่อตรวจสอบว่า โครงการประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์เป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลการประเมินจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจว่าควรหยุดโครงการ ดำเนินโครงการต่อไปโดยไม่ต้องปรับขยาย ต้องปรับขยายบางส่วนก่อนดำเนินต่อไป หรือควรไปรวมกับงานประจำบางอย่างคือ แปรเปลี่ยนสภาพจากโครงการเป็นส่วนหนึ่งของงานประจำ การตัดสินใจเกี่ยวกับสถานะภาพของโครงการดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลซึ่งเป็นผลจาก การประเมินโครงการแบบรวมสรุป (Summative Evaluation) สำหรับสาระหน้าที่ของการประเมินรวมสรุปก็เช่นเดียวกับการประเมินผลโครงการหลังการดำเนินงานดังกล่าวแล้วในข้อ 1.3 นั้นเอง

3. โดยเกณฑ์ของสิ่งที่ถูกประเมิน สามารถจำแนกการประเมินโครงการออกเป็น 4 ประเภท คือ

3.1 การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) ของโครงการ ซึ่งเป็นการประเมินเกี่ยวกับนโยบาย เป้าหมาย แรงกดดันทางเศรษฐกิจและสังคม ความต้องการของบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ตลอดจนแรงกดดันทางการเมืองที่มีโครงการนั้น ๆ

3.2 การประเมินปัจจัยหรือตัวป้อน (Input Evaluation) เทียบเคียงได้กับการประเมินก่อนเริ่มโครงการในข้อ 1.1 นั้นเอง กล่าวคือ เป็นการประเมินเพื่อมุ่งเน้นว่ามีปัจจัยพร้อมมูลที่จะดำเนินโครงการหรือไม่

3.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) ก็เช่นเดียวกับการประเมินผลโครงการขณะดำเนินงาน หรือการประเมินผลโครงการ ในเชิงความก้าวหน้าของโครงการหรือการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงโครงการดังเช่นในข้อ 1.2 และข้อ 2.1 นั้นเอง

3.4 การประเมินผลิตผลหรือผลงาน (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลโครงการหลังจากการดำเนินงานสิ้นสุดแล้ว ซึ่งประกอบด้วย การประเมินผลลัพธ์ (Output Evaluation) โดยพิจารณาจากปริมาณและคุณภาพของผลผลิตเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของโครงการ อีกส่วนหนึ่งคือ การประเมินผลกระทบ (Impact

Evaluation) โดยประเมินเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของแผนงานหรือโครงการ ส่วนลักษณะทั่วไปของการประเมินผลผลิตหรือผลงานก็มีลักษณะเป็นการประเมินผลรวมสรุป ดังนั้นสาระของการประเมินก็เช่นเดียวกับข้อ 1.3 และ 2.2 ที่ได้กล่าวไว้แล้ว

รูปแบบของการประเมินโครงการ

รูปแบบของการประเมินหมายถึง กรอบ หรือแนวความคิดที่สำคัญ เกี่ยวกับกระบวนการและวิธีการประเมิน แนวความคิดของการประเมินเหล่านี้ได้เกิดจากการศึกษาค้นคว้า และการคิดค้นของนักการศึกษาและนักประเมินมาเป็นเวลาหลายทศวรรษ และได้มีวิวัฒนาการมาโดยตลอด (สมบัติ สุวรรณพิทักษ์, 2531)

ได้มีผู้เสนอความคิดเกี่ยวกับรูปแบบในการประเมินไว้มากมายหลายรูปแบบ แต่ละแบบมีแนวความคิด ทฤษฎี เหตุผล และวิธีการประเมินที่มีผู้นิยมสนับสนุนนำไปใช้เป็นแบบอย่างในการประเมินตามความเชื่อของแต่ละบุคคลและกลุ่มอาชีพตามความเหมาะสมกับสภาพและสถานการณ์ของปัญหาที่จะประเมินต่าง ๆ กันไป (นิตา ชูโต, 2531)

สำหรับรูปแบบการประเมินเหล่านี้มีนักประเมินบางท่านได้พยายามจัดเป็นกลุ่มเป็นพวก ซึ่งแนวความคิดและโครงสร้างของการประเมินที่สำคัญได้แก่ การแบ่งรูปแบบการประเมินตามแนวคิดของพอบแฮม (Popham, 1975 อ้างถึงใน สมบัติ สุวรรณพิทักษ์) ซึ่งได้สรุปว่า รูปแบบการประเมินทางการศึกษามีอยู่ทั้งหมด 4 รูปแบบด้วยกัน คือ

1) รูปแบบที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก กล่าวคือ ในการประเมินจะยึดถือที่เป้าหมาย หรือจุดมุ่งหมายเป็นสำคัญ รูปแบบการประเมินตามแนวคิดนี้ได้แก่ รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler, 1942) รูปแบบการประเมินของแฮมมอนด์ (Hammond, 1969) รูปแบบการประเมินของทาบ (Taba, 1964) และรูปแบบการประเมินของเมทเฟสเซลและไมเคิล (Metfessel and Michael, 1967)

2) รูปแบบที่ยึดเกณฑ์ภายนอกเป็นหลัก ได้แก่ รูปแบบการประเมินของสคริฟเวน (Scriven, 1967) และของสเทก (Stake, 1969) เป็นรูปแบบที่ใช้ตัดสินคุณค่า

3) รูปแบบที่ยืดเกณฑ์ภายในเป็นหลัก ได้แก่ รูปแบบการประเมินของสมาคมภาคกลางเหนือของอเมริกา

4) รูปแบบที่ช่วยในการตัดสินใจ เป็นรูปแบบการประเมินที่ช่วยในการหาข้อมูลเพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารในการดำเนินงานของโครงการ ได้แก่ รูปแบบการประเมินของสตฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1968) ของอัลคิน (Alkin, 1969) และ โพรวัส (Provus, 1971)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2524) ได้จัดกลุ่มหรือประเภทของการประเมินโดยอาศัยลักษณะพฤติกรรมกรรมการประเมินเป็นหลัก ซึ่งแบ่งได้ 3 กลุ่ม

1) รูปแบบที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment) แบบจำลองนี้เน้นจุดมุ่งหมาย เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์เป็นหลัก รูปแบบที่อยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ รูปแบบของไทเลอร์ (Tyler's Model) การประเมินตามรูปแบบนี้มีลักษณะเป็นการประเมินในระบบปิด กล่าวคือ สนใจผลหรือส่วนประกอบเฉพาะที่จะใช้เพื่อประเมินจุดมุ่งหมายเท่านั้น ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งคือ เป็นการประเมินผลรวมสรุป (Summative Evaluation) ที่เน้นผลสุดท้าย มีประโยชน์ต่อการปรับปรุงโครงการน้อยมาก

รูปแบบในการประเมินของไทเลอร์ เป็นการวัดพฤติกรรมก่อนและหลังการเรียนหรือการอบรม (Pre-post Measurement of Performance) หลักการประเมินโดยยึดวัตถุประสงค์เป็นหลักมีดังนี้

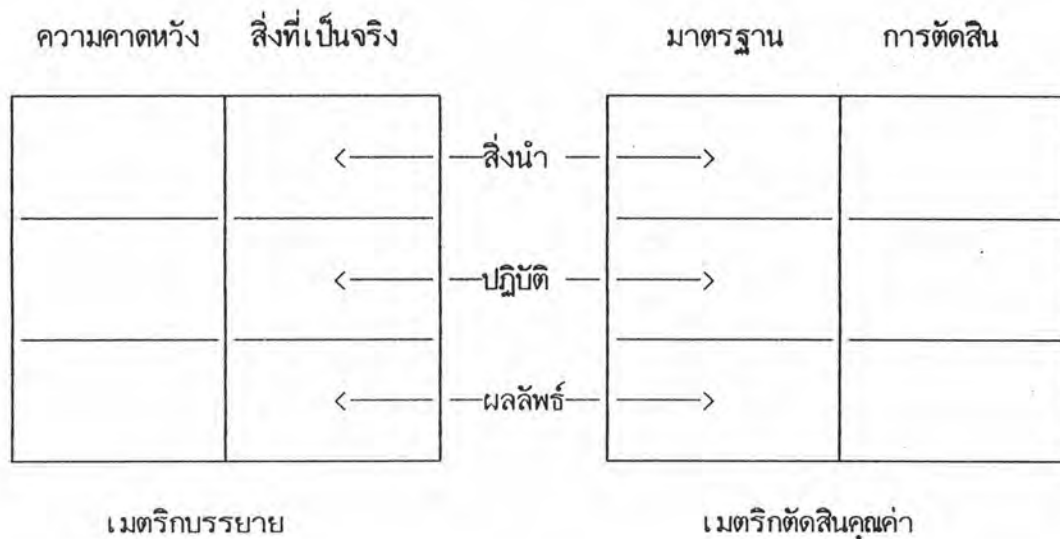
- (1) กำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมของการสอนหรือโครงการ
- (2) เขียนวัตถุประสงค์ของการสอนในรูปพฤติกรรมนักเรียน
- (3) กำหนดวัตถุประสงค์ของการสอน โดยพิจารณาถึงความรู้ความสามารถของนักเรียนก่อนสอน วัฒนธรรมของสังคม และเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการประเมินว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ จำเป็นต้องมีการกำหนดเกณฑ์ในการบรรลุผล สามารถตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างการปฏิบัติและวัตถุประสงค์ ซึ่งได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน แต่มีข้อจำกัด คือ เน้นวัตถุประสงค์โดยตรงและมองแคบเกินไป อีกทั้งเกณฑ์ในการตัดสินใจการบรรลุวัตถุประสงค์ยังเป็นอัตนัยมาก

2) รูปแบบการตัดสินคุณค่า (Judgmental Model) เป็นรูปแบบที่ต้องอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่า โดยอาศัยเกณฑ์ภายในและเกณฑ์ภายนอก เกณฑ์ภายใน ได้แก่ กระบวนการต่าง ๆ ที่จะช่วยให้วัตถุประสงค์บรรลุผล ส่วนเกณฑ์ภายนอก ได้แก่ ผลของการบรรลุวัตถุประสงค์ ดังนั้นถ้าเป็นการประเมินกระบวนการ หรือวิธีการ ก็จัดว่าเป็นแบบจำลองประเมินโดยใช้เกณฑ์ภายใน ถ้าเป็นการประเมินผลก็จัดว่าเป็นแบบจำลองประเมิน โดยเกณฑ์ภายนอก รูปแบบที่ใช้การตัดสินโดยยึดเกณฑ์เป็นหลัก ได้แก่ แบบจำลองของสเตก (Stake's Model) และแบบจำลองของโพรวัส (Provus's Model)

สเตก (Stake) ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า เป็นการบรรยายและตัดสินคุณค่าโปรแกรมทางการศึกษา ซึ่งเน้นเรื่องการบรรยายสิ่งที่ถูกประเมิน โดยอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่า แบบจำลองนี้มีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า แบบจำลองการสนับสนุน (Stake's Countenance Model) ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 Stake's Countenance Model

(ที่มา : สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. บรรณาธิการ. รวมบทความทางการประเมินโครงการ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.)

แบบจำลองของสเตก แบ่งขั้นตอนการประเมินโครงการเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนการบรรยาย (Descriptive) และการตัดสินคุณค่า (Judgment)

ในภาคการบรรยายนั้น ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ประเมินจะต้องหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการให้ได้มากที่สุด ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

- 1) เป้าหมายหรือความคาดหวัง ประกอบด้วย สิ่งนำ (Antecedence) ปฏิบัติการ (Transactions) และผลลัพธ์ (Outcomes)
- 2) สิ่งที่เป็นจริงหรือสังเกตได้ (Observations) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสภาพความเป็นจริง ประกอบด้วย สิ่งนำ ปฏิบัติการ และผลลัพธ์ เช่นกัน

ในภาคการตัดสินคุณค่าเป็นส่วนที่จะตัดสินว่าโครงการประสบผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด จำเป็นต้องใช้เกณฑ์มาตรฐานเพื่อพิจารณาข้อมูลจากเมตริกภาคบรรยาย

เกณฑ์มาตรฐานนี้อาจมีอยู่ก่อนแล้ว หรือตั้งขึ้นใหม่โดยคณะกรรมการหรือผู้รับผิดชอบโครงการก็ได้ (วัน เดชพิสัย, 2526) แนวคิดของสเตกต่างไปจากแบบจำลองของคนอื่น ๆ ตรงที่ ถ้าพบว่าผลผลิตยังไม่ดีไม่ได้หมายความว่า การวางแผนไม่ดี แต่อาจจะบกพร่องที่องค์ประกอบอื่น ๆ เช่น การจัดเวลา สภาพแวดล้อม ผู้บริหาร หรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ข้อดีในการใช้แบบจำลองการประเมินของสเตก คือ เสนอวิธีการเป็นระบบ มีมาตรฐานในการประเมินชัดเจน แต่มีข้อจำกัดคือ ตัวแบบของการประเมินไม่มีวิธีการรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมเท่าที่ควร ในตารางเมตริกอาจมีการซ้ำซ้อน และอาจนำไปสู่การขัดแย้งภายในโครงการและขัดแย้งกันด้านคุณค่า

3) รูปแบบที่ช่วยในการตัดสินใจ (Decision Model) เป็นแบบที่สร้างขึ้นเพื่อช่วยในการตัดสินใจ รูปแบบประเภทนี้ ได้แก่ แบบจำลองชิบ (CIPP Model) ของ Daniel L. Stufflebeam และคนอื่น (1989) ซึ่งเสนอแบบจำลองชิบ เป็นแบบจำลองที่ประกอบด้วย การประเมิน 4 ด้านดังนี้

(1) การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินความต้องการ ความจำเป็น เพื่อจัดทำโครงการ หรือจัดลำดับความสำคัญของโครงการ และการกำหนดจุดมุ่งหมายของโครงการต่าง ๆ การประเมินสภาพแวดล้อมทำได้ โดยการศึกษาอิทธิพลหรือแรงกดดันต่าง ๆ ของสิ่งภายนอกโครงการ ว่ามีต่อโครงการหรือไม่ อย่างไร หรืออาจจะประเมินโครงการโดยการเปรียบเทียบ วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของโครงการว่าสอดคล้องกับความจำเป็น นโยบาย หรือปรัชญาของสถาบันหรือไม่

(2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการประเมินว่า ปัจจัยที่ต้องการมีอะไรบ้าง พอเพียงหรือไม่ ภายใต้ปัจจัยนี้มีโปรแกรมหรือทางเลือกใดที่ควรดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือถ้าประเมินโครงการที่ดำเนินไว้ ผลจากการประเมินปัจจัยก็จะให้คำตอบว่า การดำเนินโครงการที่ทำไปนั้นได้ดำเนินไปตามแผนที่เหมาะสมหรือไม่ ปัจจัยเบื้องต้นที่ใช้พอเพียงหรือไม่

(3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินว่า ได้นำโครงการไปปฏิบัติตามแผนที่กำหนดหรือไม่ การประเมินกระบวนการทำได้ 2 ลักษณะคือ มีการประเมินก่อนนำไปปฏิบัติจริง และประเมินกระบวนการขณะปฏิบัติ

อยู่ โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อันจะนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการดำเนินโครงการได้อย่างเหมาะสม

(4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลลัพธ์ที่ได้ว่า เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งอาจทำได้ทันทีที่โครงการสิ้นสุดลง การประเมินผลผลิตช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการรับรอง การล้มเลิก หรือการปรับขยายโครงการ ถ้าจะทำต่อไป

ลักษณะของการประเมินโครงการตามรูปแบบจำลองชิป (CIPP Model)

Daniel L. Stufflebeam ได้กล่าวไว้ใน "Evaluation Models."

ถึงลักษณะของการประเมินโครงการ ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 Four Types of Evaluation

	การประเมินสภาพแวดล้อม	การประเมินปัจจัยเบื้องต้น	การประเมินกระบวนการ	การประเมินผลผลิต
วัตถุประสงค์	เพื่อ ระบุสภาพแวดล้อมขององค์การ ระบุกลุ่มประชากรเป้าหมายและ ประเมินความต้องการ ระบุโอกาสที่ สนองความต้องการ	เพื่อ ระบุและประเมิน ความสามารถของระบบ ทางเลือกกลวิธีที่ใช้ งบประมาณ ตารางการ ปฏิบัติการ	เพื่อ ระบุหรือทำนาย จุดอ่อนในแบบวิถี การหรือการดำเนินการ ให้ข้อมูลในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ บันทึกและตัดสินใจ ความเหมาะสม	เพื่อ รวบรวมคำบรรยายและการตัดสินใจ ผลผลิตและเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ และข้อมูลสภาพแวดล้อม ตัวป้อน กระบวนการและที่คุณค่า

	การประเมิน สภาพแวดล้อม	การประเมิน ปัจจัยเบื้องต้น	การประเมิน กระบวนการ	การประเมิน ผลผลิต
วิธีการ	<p>วินิจฉัยปัญหาที่ก่อให้เกิดความจำเป็น ตัดสินว่าวัตถุประสงค์ที่นำเสนอสนอง ความจำเป็นที่ประเมินได้อย่าง เพียงพอหรือไม่</p> <p>ใช้วิธีวิเคราะห์ระบบ สํารวจ วิเคราะห์เอกสาร สดับรับฟังความคิด เห็น สัมภาษณ์แบบทดสอบเพื่อวินิจฉัย และเทคนิคเดลฟาย</p>	<p>ทำรายงานและวิเคราะห์ทรัพยากร มนุษย์และวัตถุประสงค์ (ครู เครื่อง มือ) กลวิธีในการแก้ปัญหา แบบวิธี การ เพื่อให้เกิดความสอดคล้อง เป็นไปได้และประหยัดใช้วิธีการเช่น ค้นคว้าเอกสาร เยี่ยมชมโครงการ ที่เป็นตัวอย่าง</p>	<p>วินิจฉัยเกี่ยวกับขั้นตอนและ กิจกรรม</p> <p>โดยการกำกับอุปสรรคในกระ บวนการของกิจกรรมที่เกิดขึ้นและ ต้นตอต่ออุปสรรคที่ไม่สามารถคาด คะเนล่วงหน้า</p> <p>โดยการหาข้อมูลที่กำหนดไว้เพื่อ การตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ โดยบรรยายกระบวนการ</p>	<p>โดยระบุเกณฑ์ที่ได้</p> <p>โดยรวมรวมการตัดสินผลผลิต จากผู้เกี่ยวข้องและวิเคราะห์โครง การทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ (ความ พึงพอใจของผู้เรียน ประโยชน์ที่ได้รับ)</p>

	การประเมิน สภาพแวดล้อม	การประเมิน ปัจจัยเบื้องต้น	การประเมิน กระบวนการ	การประเมิน ผลผลิต
ความสัมพันธ์ กับการตัดสินใจ ใจในกระบวนการ การเปลี่ยนแปลง	เพื่อ ตัดสินใจเกี่ยวกับ พื้นที่ที่จะให้ บริการ จุดหมาย(goal) ที่เกี่ยวกับการสนอง ความจำเป็นและ โอกาส วัตถุประสงค์ที่ แก้ปัญหา วางแผนความ เปลี่ยนแปลงที่จำเป็น และเพื่อให้มีฐานใน การตัดสินใจผลที่ได้	เพื่อ เลือกแหล่ง สนับสนุนกลวิธีแก้ ปัญหาและแบบวิธี ดำเนินการ กำหนดโครง สร้างกิจกรรมการ เปลี่ยนแปลงและ ได้ข้อมูลพื้นฐาน ดำเนินงาน	โดยการมี ปฏิสัมพันธ์ และ สังเกตอย่างต่อเนื่อง เนื่องในกิจกรรม ของผู้อยู่ในโครง การ เพื่อ การดำเนินการ การและการปรับ ปรุงแบบและกระ บวนการของ โครงการ ผลในการ ควบคุมกระบวนการ การและให้มือนุทิน ใช้ตีความผล ที่ได้รับในภายหลัง	เพื่อ ตัดสินใจ ว่าจะดำเนินการ โครงการต่อไป หรือเลิก ปรับ กำหนดจุดเน้น ของกิจกรรม การเปลี่ยนแปลง ใหม่และ แจ้งชัด (ทั้งผลที่ ตั้งใจและผลที่ไม่ ได้ตั้งใจ ผลบวก ผลลบ)

ตอนที่ 2 : ลักษณะการจัดการฝึกอาชีพของกรุงเทพมหานคร

ในตอนนี้จะกล่าวถึงการจัดการฝึกอาชีพของกรุงเทพมหานคร วัตถุประสงค์ นโยบาย และเป้าหมายของกรุงเทพมหานครในการฝึกอาชีพ นโยบายด้านการศึกษาของกรุงเทพมหานคร และโครงการฝึกอาชีพของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร

การจัดการฝึกอาชีพของกรุงเทพมหานคร

การจัดการฝึกอาชีพของกรุงเทพมหานคร ในปัจจุบันมีหน่วยงานที่ดำเนินการ อยู่ 2 หน่วยงาน ได้แก่

1. งานส่งเสริมอาชีพ กองส่งเสริมอาชีพ สำนักพัฒนาชุมชน เดิมเป็น กองสังคมสงเคราะห์ สำนักสวัสดิการสังคม (2535) ใช้ชื่อ "ศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร" ซึ่งตั้งอยู่บริเวณตรงข้ามเกาะลอย สวนลุมพินี เป็นศูนย์หลักและมีศูนย์ย่อยต่าง ๆ โดยกระจายไปตามแหล่งชุมชน ได้แก่

- 1.1 โรงเรียนสอนพุทธศาสนาวัดกันตทาราราม เขตธนบุรี
- 1.2 โรงเรียนดาราคาม เขตพระโขนง
- 1.3 โรงเรียนสุเหร่าสามอิน เขตคลองเตย
- 1.4 วัดวรจรยาวาส เขตบางคอแหลม
- 1.5 มหาวิทยาลัยกรุงเทพ เขตพระโขนง
- 1.6 ศูนย์เยาวชนกรุงเทพมหานคร (ไทย-ญี่ปุ่น) เขตห้วยขวาง

นอกจากนี้ยังเปิดเป็นศูนย์ฝึกอบรมชั่วคราวตามแหล่งชุมชนต่าง ๆ โดยจัดการอบรมให้เปล่าแก่เยาวชนและบุคคลทั่วไป จำนวน 20 คนต่อห้องเรียน และจัดวิชาตามความสนใจ ซึ่งมีอยู่ 7 หมวด 24 วิชา การฝึกอบรมเป็นหลักสูตร 3 ถึง 6 เดือน ทุกวันจันทร์-ศุกร์ เวลา 09.00 - 15.00 น. และทุกวันเสาร์-อาทิตย์ เวลา 09.00 - 14.00 น. หยุดวันนักขัตฤกษ์

2. ฝ่ายพัฒนาอาชีพ กองส่งเสริมอาชีพ สำนักพัฒนาชุมชน เดิมเป็นฝ่ายการศึกษา นอกกรอบโรงเรียน กองโรงเรียน สำนักการศึกษา (2535) ใช้ชื่อ "โรงเรียนฝึกอาชีพ กรุงเทพมหานคร" จัดการอบรมให้แก่เยาวชนและบุคคลทั่วไปที่มีอายุตั้งแต่ 14 ปีขึ้นไป ที่มีสุขภาพแข็งแรง ไม่มีอุปสรรคต่อการเรียน ความประพฤติเรียบร้อยและอ่านออกเขียนได้ โดยชำระค่าบำรุงการศึกษาวิชาละ 100 บาท ซึ่งมีอยู่ 14 วิชาช่าง ในภาคปกติ และ 20 วิชาช่าง ในภาคค่ำ (สำนักการศึกษา, 2533) จัดการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นตั้งนี้คือ หลักสูตร 3 เดือน แบ่งออกเป็น 2 ภาค ได้แก่ ภาคปกติเวลา 08.30 - 15.30 น. และภาคค่ำ เวลา 17.00 - 20.00 น. และหลักสูตร 5 เดือน มีเฉพาะภาคปกติ เวลา 08.30 - 15.30 น. ทั้งนี้ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ หยุดวันนักขัตฤกษ์

โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันมีอยู่ 17 โรง แบ่งออกเป็นโรงเรียนที่มีอาคารสถานที่เป็นของตนเอง 7 โรง เปิดทำการสอนทั้งภาคปกติและภาคค่ำ และโรงเรียนที่ใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร 10 โรง เปิดทำการสอนเฉพาะภาคค่ำ ในการขอเพิ่มวิชาช่างหรือตั้งโรงเรียนนั้น ฝ่ายการศึกษา นอกกรอบโรงเรียน จะเป็นผู้จัดทำ และนำเสนอโครงการเพื่อขออนุมัติ ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวใช้งบประมาณของกรุงเทพมหานครทั้งสิ้น

วัตถุประสงค์ นโยบาย และเป้าหมายของกรุงเทพมหานครในการฝึกอาชีพ

จากแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530 - 2534) ในส่วนแผนงานที่ 2 แผนงานพัฒนาการศึกษาได้กำหนด วัตถุประสงค์ นโยบาย และเป้าหมายในการฝึกอาชีพ ไว้ดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดการศึกษาที่กรุงเทพมหานครรับผิดชอบอยู่ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534)

2. เพื่อเสริมสร้างคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น โดยปรับปรุงโรงเรียนให้มีมาตรฐานทัดเทียมกันและมีคุณภาพสูงขึ้น โดยเฉพาะคุณภาพการเรียนการสอน การบริหาร การนิเทศ การศึกษา และการปลูกฝังระเบียบวินัย ประชาธิปไตย คุณธรรมและจริยธรรม แก่นักเรียน

3. เพื่อลดอัตราผู้ไม่รู้หนังสือในเขตกรุงเทพมหานคร และส่งเสริม ให้เยาวชนในระดับประถมศึกษา และอายุ 14 ปีขึ้นไปได้มีโอกาสศึกษาวิชาชีพเพิ่มขึ้น

นโยบาย

นโยบายพัฒนาการศึกษาของกรุงเทพมหานครในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ได้ยึดหลักการตามแนวนโยบายการศึกษาที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 โดยเน้นการพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ ความคิด คุณธรรม พลานามัยที่สมบูรณ์ มีทักษะในการประกอบอาชีพเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และเป็นกำลังในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ นโยบายที่กำหนดไว้มี 5 ข้อดังนี้

เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น เห็นสมควร กำหนดแนวนโยบายเพื่อพัฒนาการศึกษาดังนี้

1. ปรับปรุงโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครให้ได้มาตรฐานทัดเทียมกัน
2. ปรับปรุงคุณภาพของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ให้สามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนให้สนองต่อจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ
3. ปรับปรุงการบริหาร การนิเทศการศึกษา การพัฒนาบุคลากร ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
4. เสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมความเป็นประชาธิปไตย ความมีระเบียบวินัย
5. ส่งเสริมการฝึกอาชีพสาขาต่าง ๆ ซึ่งกรุงเทพมหานคร มีโรงเรียนประเภทนี้อยู่แล้วให้แก่เยาวชนที่มีอายุพ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับและขาดโอกาส

จะเห็นได้ว่าในจำนวนนโยบายที่กำหนดไว้ 5 ข้อ ทุกข้อมีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกอาชีพ แต่ที่เกี่ยวข้องโดยตรงได้แก่ ข้อที่ 5

เป้าหมาย

ด้านปริมาณ

1. จัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพเพิ่มขึ้น อย่างน้อยละ 3 แห่ง
2. ขยายสาขาเปิดสอนวิชาชีพโรงเรียนละ 1 สาขา อย่างน้อย 5 โรงเรียน
3. จัดฝึกอาชีพเวลาพิเศษในโรงเรียนฝึกอาชีพให้แก่ประชาชน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย อย่างน้อยละ 9,800 คน
4. จัดฝึกอาชีพนอกเวลาให้นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ของ กรุงเทพมหานคร อย่างน้อยละ 6,020 คน

ด้านคุณภาพ

1. เยาวชนและประชาชนมีโอกาสได้ เข้าเรียนวิชาชีพสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้
2. ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย รู้จักทำงานร่วมกัน มีความรักชาติและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

แนวทางและมาตรการในการดำเนินงาน

1. ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารการศึกษา พัฒนาบุคลากรด้านต่าง ๆ โดยการฝึกอบรมศึกษาดูงานในประเทศและต่างประเทศ และร่วมมือกับชุมชน ในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน

2. จัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย สร้างตัวแบบทางด้านจริยธรรม
3. สนับสนุนด้านเครื่องมือในการฝึกอาชีพให้ทันสมัย และจัดบริการเพิ่มเติมจากปกติ โดยจัดฝึกอาชีพเวลาพิเศษ และเพิ่มสาขาที่ตลาดต้องการ

นโยบายด้านการศึกษาของกรุงเทพมหานคร

นโยบายด้านการศึกษาที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (2533) ประกาศไว้แก่ประชาชน มีดังนี้

1. ผู้เรียนมีความรู้คู่ความดี

ความรู้ หมายถึง ให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น มีความรู้เหมาะสมที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเมืองร่วมกันได้อย่างมีความสุข มีสุขภาพกายสุขภาพจิตดี เป็นมวลความรู้และประสบการณ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เป็นพฤติกรรมที่ติดตัวไปและนำไปใช้ในสังคม

ความดี หมายถึง ปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความสะอาด คือสะอาดทั้งกายและจิตใจ และสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ชยัน อุดหนุน ประหยัด ซื่อสัตย์ เสียสละ กตัญญู รู้กติกากฎการปฏิบัติตามกติกากฎ หมายถึงการรักษาระเบียบวินัย

2. ประชาชนมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ให้มีความรู้ในการประกอบอาชีพ ตามความสนใจและความถนัดโดยจัดให้มีการฝึกอาชีพแก่ผู้ที่มีอายุพ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับแล้วมิได้เรียนต่อในชั้นสูงขึ้น และฝึกอาชีพแก่ประชาชนที่สนใจ โดยจะสนับสนุนให้เปิดโรงเรียนฝึกอาชีพเพิ่มขึ้นในประเภทที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน

ให้มีความรู้ในการดำรงชีวิตที่ดีคือ ส่งเสริมให้ประชาชนยึดสถาบัน ศาสนา และคำสอนของศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว และนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตทั้งทางด้านส่วนตัว และการทำงาน ให้มีการเสียสละเพื่อส่วนรวมคือท้องถิ่นและชาติ ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความรู้ในการดูแลสุขภาพสภาพของตนเองและครอบครัวส่งเสริมกิจกรรมทางด้าน ศิลปะ วัฒนธรรม และความรู้ในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รู้จักใช้สิทธิและปฏิบัติตามหน้าที่ ในฐานะพลเมืองดีของชาติ รวมทั้งในความร่วมมือในการบริหารและการปกครองส่วนท้องถิ่น ของกรุงเทพมหานคร

แนวทางการปฏิบัติ

ตามนโยบายการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับการฝึกอาชีพ ดังนี้

1. เปิดโรงเรียนฝึกอาชีพประเภทมีอาคารเรียนเป็นของตนเองให้เพิ่มขึ้นปีละ 1 โรงเรียน บริการประชาชนเพิ่มขึ้นปีละ 500 คน
2. เปิดโรงเรียนฝึกอาชีพที่ใช้อาคารเรียน โรงเรียนประถมศึกษา เพิ่มขึ้นปีละ 5 โรงเรียน บริการประชาชนเพิ่มขึ้นปีละ 900 คน
3. เปิดสอนวิชาชีพที่ประชาชนสนใจให้มากขึ้นและเปิดสอน สาขาวิชาชีพใหม่ ๆ ให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานให้มากขึ้น เช่น พิมพ์ดีด คอมพิวเตอร์ ช่างเคาะพ่นสี ช่างทาสี ช่างบุครุภัณฑ์ พนักงานโรงแรมและภัตตาคาร ฯลฯ
4. จัดอัตรากำลังครูให้เพียงพอและกำหนดหลักเกณฑ์ความก้าวหน้าในสายงานอาชีพ
5. ปรับปรุงหลักสูตร สนับสนุน วัสดุอุปกรณ์ฝึกงานภาคปฏิบัติ
6. พัฒนาความสามารถของผู้สอนให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ
7. ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบการบริการด้านนี้ให้มากขึ้น

โครงการฝึกอาชีพของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร

โครงการฝึกอาชีพของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร มี 3 ลักษณะ ดังนี้
คือ

1. โครงการเพิ่มวิชาช่างในโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร เป็นโครงการต่อเนื่อง สำหรับโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ที่ตั้งก่อน พ.ศ. 2532 จำนวน 5 โรง ได้แก่

- 1) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (ดินแดง 1)
- 2) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (บางรัก)
- 3) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (ดินแดง 2)
- 4) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (บ่อนไก่)
- 5) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (อาทร สังฆะวัตนะ)

วัตถุประสงค์ของโครงการสรุปได้ดังนี้

- 1) เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนวิชาชีพตามความถนัด และเหมาะสมกับตลาดแรงงาน
- 2) เพื่อให้โรงเรียนสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์ต่อชุมชนให้มากที่สุด
- 3) เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะ สามารถผลิต จำหน่าย และบริการประชาชนได้
- 4) เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต มีความเชื่อมั่น และศรัทธาในวิชาชีพที่ศึกษาเล่าเรียน
- 5) เพื่อเป็นการสอดคล้องตามแผนพัฒนาการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530 - 2534) เกี่ยวกับการขยายและเพิ่มวิชาช่างขึ้นใน โรงเรียนฝึกอาชีพ กรุงเทพมหานคร

2. โครงการจัดตั้งโรงเรียนฝึกออาชีพกรุงเทพมหานคร เป็นโครงการจัดตั้งโรงเรียนฝึกออาชีพกรุงเทพมหานคร ตามแผนพัฒนาการศึกษากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530 - 2534) มีจำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่

- 1) โรงเรียนฝึกออาชีพกรุงเทพมหานคร (หลวงพ่อดุสิตต์ ชุตินธโรอุปถัมภ์)
- 2) โรงเรียนฝึกออาชีพกรุงเทพมหานคร (คลองเตย)

มีวัตถุประสงค์ของโครงการสรุปได้ดังนี้ คือ

- 1) เพื่อเปิดโอกาสให้แก่บุคคลทั่วไปที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา ได้มีโอกาสเข้ารับการฝึกออาชีพให้มีความรู้และมีทักษะในด้านวิชาชีพในสาขาต่าง ๆ สามารถนำเอาความรู้ไปประกอบอาชีพได้
- 2) เพื่อให้โอกาสแก่บุคคลที่มีความรู้ทางด้านวิชาชีพอยู่บ้างแล้ว แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จและความชำนาญในการประกอบการผลิต จำหน่ายดีพอให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบการได้
- 3) เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรมและคุณภาพในการประกอบการ สามารถประกอบกิจการผลิต จำหน่าย และให้บริการแก่ลูกค้าประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 4) เพื่อเป็นการเสริมสร้างด้านวิชาชีพตามหลักสูตรให้แก่นักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ที่ประสงค์จะเพิ่มพูนความรู้ด้านวิชาชีพสาขาต่าง ๆ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนในชีวิตประจำวัน และในการประกอบอาชีพได้
- 5) เพื่อเพิ่มสถานศึกษาวิชาชีพระยะสั้นให้แพร่หลายสู่ชุมชนมากยิ่งขึ้น

3. โครงการเปิดสอนเวลาพิเศษ (ภาคค่ำ) ในโรงเรียนประถมศึกษา เป็นโครงการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ฉบับที่อยู่ในสาขาการให้บริการด้านการศึกษา มีจำนวน 10 โรงเรียน ได้แก่

- 1) ปีงบประมาณ 2532 จำนวน 2 โรง ได้แก่
  - (1) โรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร (วัดราชสิงขร)
  - (2) โรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร (คลองหนองใหญ่)
- 2) ปีงบประมาณ 2533 จำนวน 5 โรง ได้แก่
  - (1) โรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร (วัดเทพศิลา)
  - (2) โรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร (บ้านบางกะปิ)
  - (3) โรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร (วัดท่าพระ)
  - (4) โรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร (วัดมงคลวราราม)
  - (5) โรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร (ไทยนิยมสงเคราะห์)
- 3) ปีงบประมาณ 2534 จำนวน 3 โรง ได้แก่
  - (1) โรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร (ภักดีนรเศรษฐ)
  - (2) โรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร (วัดคลองภูมิ)
  - (3) โรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานคร (การเคหะท่าทราย)

มีวัตถุประสงค์ของโครงการสรุปได้ดังนี้ คือ

- 1) เพื่อให้มีโรงเรียนฝึกอาศีพกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นอีก เป็นการสนองความต้องการของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
- 2) เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนวิชาชีพตามความถนัด และเหมาะสมกับตลาดแรงงานบริการแก่ประชาชน
- 3) เพื่อให้กลุ่มประชาชนตามเป้าหมาย นักศึกษาและผู้สนใจ มีความรู้ความสามารถประกอบอาชีพได้อย่างทั่วถึงเป็นการสอดคล้องและต่อเนื่อง ตามแผนพัฒนาการศึกษากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530 - 2534)
- 4) เพื่อให้นักศึกษารู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และมีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นการช่วยเหลือตนเองและครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง และเป็นการลดอัตราการว่างงานด้วย

ตอนที่ 3 : งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการฝึกอาชีพ

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (ม.ป.ป.) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "โครงการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับสตรี" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ผลกระทบจากการดำเนินงานที่มีต่อสตรี ครอบครัว และชุมชน และศึกษากระบวนการดำเนินงานของโครงการพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับสตรี โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่โครงการจำนวน 18 ราย สตรีที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 220 ราย ผู้ปกครองสตรีที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 227 ราย และผู้นำชุมชนในพื้นที่เป้าหมายจำนวน 47 ราย ตลอดจนการสำรวจกิจกรรมระดับจังหวัด และหมู่บ้านพบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ซึ่งมีอยู่จำนวน 8 ข้อนั้นในส่วนของ การฝึกทักษะอาชีพที่สามารถใช้งานได้ทันทีแก่สตรีจำนวน 750 คน ในหมู่บ้านเป้าหมาย 25 แห่ง พบว่า มีการจัดสอนวิชาชีพระยะสั้นในสาขาวิชาต่าง ๆ คือ วิชาตัดเย็บเสื้อผ้า การเย็บจักรอุตสาหกรรม วิชาเสริมสวยและตัดผมชาย การประดิษฐ์ผักตบชวา การทำหมอน เกลี่ยม รวม 13 ห้องเรียน จำนวนผู้เรียน 256 ราย ในจำนวนนี้มี 3 ราย สามารถเป็นวิทยากรวิชาชีพได้ นอกจากนั้นยังจัดกิจกรรมกลุ่มสนใจ จำนวน 33 กลุ่มในสาขาวิชาต่าง ๆ คือ การทำอาหาร-ขนม ดอกไม้ประดิษฐ์ ทำกรงนก ทำชิ้นวางของ ทำมาลัยดอกไม้ ศิลปะประดิษฐ์ ประดิษฐ์เครื่องใช้จากผักตบชวา การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การเพาะเห็ดฟาง ประมงน้ำจืด ปลูกผักสวนครัว ทำปุ๋ยหมัก การเจียรไนพลอย เย็บผ้าอุตสาหกรรม การทอไหมพรม และตัดผมชาย และอีก 11 แห่ง ไม่ระบุสาขาวิชา ในส่วนการสนับสนุนเงินทุนแก่กลุ่มสตรีในหมู่บ้านเป้าหมายเพื่อเพิ่มพูนรายได้พบว่า มีสมาชิกสตรีบ้านนาดีจำนวน 6 คน ยื่นเรื่องขอกู้เงิน เพื่อมาลงทุน ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม จำนวนเงิน 120,000 บาท สำหรับการอำนวยความสะดวกแก่กลุ่มสตรีในการเข้าร่วมการพัฒนาชุมชน พบว่า ไม่มีกิจกรรมที่เฉพาะเจาะจง แต่มีการรวมกลุ่มสตรี การประสานงานแก่กลุ่มสตรี และการจัดการ เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มสตรีได้ มีบทบาทในการจัดกิจกรรมของหมู่บ้าน

2. ผลกระทบของโครงการ จากการศึกษาผลที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์เชิงกิจกรรมในด้านกลุ่มเป้าหมายสตรี จำนวน 220 ราย พบว่า หลังจากที่สตรี

เข้าร่วมโครงการพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียนแล้ว ทำให้ตนเองเข้าใจสังคมและบทบาทของสตรีในสังคม เกิดความมั่นใจในตนเองมากขึ้น เห็นความสำคัญของตนเอง ที่จะสามารถช่วยเหลือครอบครัวและชุมชน มีความกล้าที่จะเป็นผู้นำ ได้รับการยอมรับจากคนในครอบครัวมากขึ้น มองโลกได้กว้างขวางมากขึ้น และนำความรู้ไปปรับปรุงอาชีพของตนเองและครอบครัวได้ และยังทำให้สตรีไม่คิดที่จะไปทำงานนอกหมู่บ้าน เกิดการรักถิ่นและต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน ในด้านผลที่เกิดกับครอบครัวของสตรีพบว่า ผู้ปกครองถึงร้อยละ 70 (159 ราย) เห็นว่าการมีสตรีในความดูแลของตน เข้าร่วมโครงการพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียนสำหรับสตรี ทำให้ครอบครัวมีรายได้มากขึ้น เนื่องจากทำให้สตรีที่เข้าร่วมโครงการช่วยทำงานหารายได้แก่ครอบครัวเพิ่มขึ้นทางหนึ่ง นอกจากนี้ยังสามารถเปลี่ยนความคิดถึงร้อยละ 41.9 เกี่ยวกับการส่งสตรีในความดูแลไปทำงานนอกหมู่บ้านด้วย ส่วนผู้นำชุมชนในหมู่บ้านเป้าหมายให้ความเห็นว่า ทำให้ครอบครัวที่มีสตรี เข้าร่วมโครงการเห็นความสำคัญของสตรีมากขึ้น ในระดับชุมชนก็ยอมรับสตรีมากขึ้น และทำให้เปิดโอกาสแก่สตรีในการร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน และเป็นผู้นำชุมชนได้

3. กระบวนการทำงาน จากสรุปผลการนิเทศติดตามผลของเจ้าหน้าที่โครงการในระดับต่าง ๆ มีดังนี้

3.1 ในส่วนกลาง เริ่มดำเนินโครงการด้วยการประชุมชี้แจง โครงการแก่ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด และผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาค ที่เกี่ยวข้องเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบาย วัตถุประสงค์การดำเนินงานโครงการ การคัดเลือกพื้นที่หมู่บ้านที่จะดำเนินงาน จัดทำแผนปฏิบัติงาน และจัดประชุมชี้แจงแผนปฏิบัติงาน จัดตั้งคณะทำงานและแบ่งความรับผิดชอบในการดำเนินการ โดยในส่วนกลางจะทำการออกนิเทศติดตามผลปีละ 3 ครั้ง

3.2 ระดับจังหวัด พบว่า เมื่อจังหวัดรับทราบนโยบาย และวัตถุประสงค์จากส่วนกลางแล้ว ได้ทำการจัดประชุมในระดับจังหวัด โดยจัดตั้งคณะกรรมการ บริหารโครงการระดับจังหวัด ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน

3.3 ระดับอำเภอ มีการจัดตั้งคณะทำงานระดับอำเภอ โดยผู้อำนวยการศูนย์กลางศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด เป็นประธานคณะทำงานระดับอำเภอ มีการประชุม

ชี้แจงโครงการแก่ผู้นำและผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนจัดประชุมชี้แจงแก่กลุ่มเป้าหมายสตรี ให้เข้าใจโครงการ และวัตถุประสงค์ของโครงการ

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (ม.ป.ป.) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การประเมินผลโครงการการจัดอาชีพสำหรับสตรี" มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กิจกรรมวิชาชีพของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดที่จัดสำหรับกลุ่มสตรี และเพื่อศึกษาสภาพและความต้องการทางด้านอาชีพและการศึกษาอาชีพของสตรี โดยส่งแบบสอบถาม ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดจำนวน 70 ราย เจ้าหน้าที่งานสายอาชีพและครูสอนวิชาชีพ ของศูนย์ฯ จังหวัดจำนวน 207 ราย สตรีที่เข้าศึกษาวิชาชีพกับศูนย์ฯ จังหวัด จำนวน 650 ราย และสัมภาษณ์สตรีอายุ 14 - 50 ปี พบว่า

1. ด้านระเบียบแนวทางการดำเนินงานสายอาชีพของศูนย์ฯ จังหวัดมีผู้บริหารร้อยละ 41.43 (29 ราย) ที่เห็นว่าระเบียบแนวทางที่ใช้อยู่ยังไม่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายสตรี ในขณะที่เจ้าหน้าที่งานสายอาชีพและครูสอนวิชาชีพ ร้อยละ 84.06 (174 ราย) เห็นว่าเหมาะสมดีแล้ว
2. ด้านองค์ประกอบของหลักสูตรวิชาชีพด้านต่าง ๆ พบว่า เจ้าหน้าที่งานสายอาชีพและครูสอนวิชาชีพ องค์ประกอบของหลักสูตรวิชาชีพด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตร สื่อและวัสดุอุปกรณ์ของกลุ่มวิชา ศิลปประดิษฐ์ ช่างตัดเสื้อผ้าสตรี ช่างตัดเสื้อชาย ตัดผมเสริมสวย ตัดผมชาย อาหารขนม พิมพ์ดีดไทยและพิมพ์ดีดอังกฤษ มีองค์ประกอบของหลักสูตรที่เหมาะสมกับกลุ่มสตรี ส่วนกลุ่มวิชาที่คิดว่าองค์ประกอบของหลักสูตรยังไม่เหมาะสมได้แก่ วิชาช่างปูน ช่างไม้ ช่างเชื่อมโลหะ และช่างยนต์
3. ด้านการวิเคราะห์ความเหมาะสมของการจัดการศึกษาสายอาชีพ กับกลุ่มเป้าหมายสตรีตามความคิดเห็นของสตรีที่เรียนวิชาชีพกับศูนย์ฯ จังหวัด พบว่า สตรีที่มาเรียนวิชาชีพกับศูนย์ฯ จังหวัดส่วนใหญ่ร้อยละ 75.08 (488 ราย) เป็นโสด ร้อยละ 51.40 (334 ราย) มีอายุระหว่าง 14-20 ปี และร้อยละ 22.30 (145 ราย) มีอายุระหว่าง 21-25 ปี ส่วนใหญ่คือร้อยละ 40.40 (263 ราย) จบการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนปลาย และร้อยละ 80.77 ประกอบอาชีพแล้ว วิธีที่สตรีเข้ามาเรียน พบว่าส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 72.15 (469 ราย) มาสมัครเรียนด้วยตนเอง ด้านจุดมุ่งหมายของการ

เข้ามาเรียนพบว่า ร้อยละ 38.00 (351 ราย) เพื่อนำความรู้ไปหางานทำ และร้อยละ 28.80 (266 ราย) มาเรียนเพราะต้องการพื้นฐานที่จะไปศึกษาต่อ ซึ่งสตรีที่มาเรียนวิชาชีพ ร้อยละ 63.84 (415 ราย) คิดว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่เข้ามาเรียน ในด้านกระบวนการจัดการเรียนวิชาชีพ พบว่าสตรีที่มาเรียนวิชาชีพส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเหมาะสมดีแล้ว

ยุทธนา ปิยะจันทร์ (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพของงาน พัฒนาชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็น ผลกระทบและความต้องการและความสนใจของเยาวชนที่มีต่อกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพในโครงการตัดเย็บเสื้อผ้า จักสาน เพาะเห็ด ช่างซ่อมเครื่องยนต์ และช่างเสริมสวย โดยศึกษาตามตัวแปรด้านอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพหลักของบิดา โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นจากเยาวชนจำนวน 123 คน ซึ่งอยู่นอกระบบโรงเรียนและอยู่ในชนบท และได้ผ่านขั้นตอนการจัดค่ายเพื่อจัดตั้งศูนย์เยาวชนตำบลตามแผนพัฒนาเยาวชนของกรมการพัฒนาชุมชนและได้รับการฝึกอบรมด้านการอาชีพไปแล้วของจังหวัดฉะเชิงเทราในปี 2529 พบว่า

1. เยาวชนที่มีช่วงอายุระหว่าง 15-18 ปี มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมโครงการตัดเย็บเสื้อผ้า จักสาน เพาะเห็ด และช่างเสริมสวยอยู่ในระดับมาก มีความคิดเห็นก่อนการฝึกอบรมกิจกรรมโครงการตัดเย็บเสื้อผ้า จักสาน และช่างเสริมสวย อยู่ในระดับน้อย และมีความต้องการและความสนใจฝึกอบรมเพิ่มเติมในกิจกรรม โครงการตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างซ่อมเครื่องยนต์ และช่างเสริมสวยอยู่ในระดับมาก สำหรับเยาวชนที่มีช่วงอายุระหว่าง 18-25 ปี มีความคิดเห็นไม่แตกต่าง

2. เยาวชนที่มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาที่มีความคิดเห็นต่อกิจกรรม โครงการตัดเย็บเสื้อผ้า จักสาน และช่างเสริมสวยอยู่ในระดับมาก มีความคิดเห็นก่อนการฝึกอบรมกิจกรรมโครงการตัดเย็บเสื้อผ้า เพาะเห็ด และช่างซ่อมเครื่องยนต์ อยู่ในระดับปานกลาง และมีความต้องการและความสนใจฝึกอบรมเพิ่มเติมในกิจกรรม ของโครงการช่างเสริมสวยอยู่ในระดับมาก ส่วนเยาวชนที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าชั้นประถมศึกษา มีความคิดเห็นไม่แตกต่าง

3. เยาวชนที่อาชีพหลักของบิดาท่านามีความคิดเห็นต่อกิจกรรมโครงการ ตัดเย็บเสื้อผ้า จักสาน เพาะเห็ดและช่างเสริมสวยอยู่ในระดับมาก มีความคิดเห็นก่อนการฝึกอบรม

กิจกรรมโครงการเพาะเห็ด ช่างซ่อมรถยนต์ และช่างเสริมสวยอยู่ในระดับปานกลาง และมีความต้องการและความสนใจฝึกอบรมเพิ่มเติมในกิจกรรมโครงการช่างเสริมสวยอยู่ในระดับมาก ส่วนเยาวชนที่บิดาประกอบอาชีพอื่นมีความคิดเห็นไม่แตกต่าง

อารยา นครเขตต์ (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาแนวโน้มการจัดการศึกษาวิชาอาชีพระยะสั้นของกรมการศึกษานอกโรงเรียน" โดยใช้แบบสอบถามส่งให้ผู้บริหารการศึกษานอกโรงเรียนทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อศึกษาความคิดเห็น การจัดการศึกษาวิชาอาชีพระยะสั้นของกรมการศึกษานอกโรงเรียน พบว่า

ในด้านเป้าหมายของการศึกษามีแนวโน้มที่จะเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ให้ผู้เรียนนำไปพัฒนาอาชีพเดิมให้ดีขึ้น และเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและจะให้ผู้เรียนมีรายได้เพิ่มขึ้น ในด้านการบริหารการศึกษามีแนวโน้มที่จะใช้การประสานงานทั้งภาครัฐและเอกชน และจะกระจายอำนาจการบริหารไปสู่หน่วยงานในส่วนภูมิภาค ในด้านหลักสูตรและโครงการสอนมีแนวโน้มที่จะจัดทำหลักสูตรเป็นชุดวิชาให้ผู้เรียนเลือกเรียนเป็นตอนสั้น ๆ เพื่อเรียนจบเร็วและมีลักษณะยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนไปตามสภาพและปัญหา ความต้องการของผู้เรียน ในด้านการจัดการเรียนการสอนมีแนวโน้มที่จะจัดการแนะแนวอาชีพทุกระยะ และจะให้โอกาสผู้เรียนอภิปรายระดับความคิดเห็นให้มากขึ้น

ชาตรี อายุวัฒน์ (2518) ได้ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบที่เป็นสาเหตุ ให้นักศึกษาผู้ใหญ่เลือกเรียนวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้นในโรงเรียนสารพัดช่าง เขตกรุงเทพมหานคร กับโรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดคือ องค์ประกอบด้านอาชีพ ซึ่งเรียนสำเร็จแล้วหางานทำได้ง่าย สามารถใช้วิชาอาชีพหารายได้พิเศษเป็นอาชีพที่มีรายได้ดี ส่วนองค์ประกอบรองลงมาได้แก่ ความต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และเมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบแต่ละด้าน พบว่า องค์ประกอบด้านอาชีพมีอิทธิพลมากกว่าองค์ประกอบด้านส่วนตัวและสังคม สำหรับข้อเสนอแนะได้แก่ นักศึกษาของโรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ มีอาชีพทำไร่นาน่า มีความรู้ระหว่างป. 4 - ม.ศ. 3 และอาศัยอยู่ในชนบท ดังนั้นหลักสูตรที่จัดควรนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และเป็นอาชีพที่สอดคล้องกับอาชีพที่ทำอยู่ อีกประการหนึ่งนักศึกษาที่มา

เรียนส่วนมากต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ หลักสูตรที่จัดควรมีระยะเวลาเรียนสั้น ๆ และสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาเฉพาะอย่างได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษากับการมีงานทำ และให้แนวคิดว่าการที่จะจัดการศึกษาให้ผู้ที่สำเร็จการศึกษา มีงานทำนั้นต้องคำนึงถึงความต้องการของตลาด จากการวิจัยพบว่า อุตสาหกรรมส่งออกกำลังได้รับการสนับสนุน สินค้าส่งออกที่สำคัญได้แก่ สินค้าแปรรูปอาหาร การผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป อัญมณี แผงวงจรไฟฟ้าสำเร็จรูป และของเล่นเด็ก ซึ่งสินค้าเหล่านี้ใช้วิทยาการไม่สูงนัก และใน 2 กรณีแรกมีการใช้ทรัพยากรภายในประเทศค่อนข้างสูงก่อให้เกิดผลเชื่อมโยงไปสู่การเกษตรได้มาก

รัตนา พลัฒา (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนคติที่มีต่อการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีภูมิหลังต่างกัน" ผลการวิจัยพบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่อายุ 20-29 ปี มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ที่ไม่ใช่เขตเรือนจำพระนครศรีอยุธยา พื้นฐานการศึกษาส่วนใหญ่จบ ป. 4 สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้มีอาชีพรับจ้างรายได้ต่อเดือนก่อนต้องโทษต่ำกว่า 2,000 บาท มีสถานภาพโสด พื้นช่องในครอบครัว 2 - 6 คน เคยถูกศาลตัดสินจำคุกเป็นครั้งแรกคิดเป็นร้อยละ 72.8 อาชีพของผู้ปกครองทำนา ทำไร่ ค้าขายรายได้รวมกันของผู้ปกครอง 4,000 - 5,000 บาทต่อเดือน ผู้ต้องขังไม่เห็นด้วยในเรื่องรายได้จากการปันผล เพราะรายได้นั้นไม่สามารถนำไปช่วยเหลือครอบครัวภายนอกได้ ผู้ต้องขังมีทัศนคติต่อการฝึกอาชีพในด้านการยอมรับในตัวครูไม่แตกต่างกัน แต่แตกต่างกันในด้านการยอมรับคุณค่าของการฝึกอาชีพ แต่เลือกฝึกอาชีพต่างกัน